

# СПЕЦИАЛНИ ПРАВА НА ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК

## Право на период за възстановяване и размисъл

Правото на жертвите на период за размисъл им позволява да започнат да се възстановяват от преживените страдания и да вземат информирано решение за евентуалното си участие в наказателното производство. Опитът показва, че когато жертвите се намират в остра фаза на травматична реакция и не са преодолели страховете си от трафикантите, те не могат да участват пълноценно в наказателното производство. По време на периода за размисъл жертвите имат право на подслон, психологическа и социална подкрепа и правна помощ. В България периодът за размисъл е 30 дни.

## Статут на специална закрила

На жертвите на трафик, които са изразили съгласие да сътрудничат за разкриване на извършителите на трафика, се предоставя статут на специална закрила за срока на наказателното производство. Специалната закрила включва:

- предоставяне на разрешение за продължително пребиваване на територията на страната за граждани на трети държави; и
- удължаване на престоя в приютите.

## Разрешение за временно пребиваване и пребиваване на хуманитарни основания

Ако след края на периода за размисъл жертвата реши да сътрудничи на властите, дори и да е без документи, тя има право на временно пребиваване за периода, докато трае наказателното или друго производство. Тя получава статут на специална закрила по чл. 25 от ЗБТХ и разрешение за продължително пребиваване в страната за времето на съдебното производство.

Ако завръщането им в страната на произход застрашава живота и здравето им, жертвите на трафик имат право да кандидатстват за убежище или за разрешение за пребиваване на хуманитарни основания.

## Международна закрила

Предполагаемите жертви на трафик още в хода на формалното им идентифициране могат да кандидатстват за международна закрила. Оценката на случая задължително включва оценка на риска, за да се предотврати връщането на жертви на трафик в страната, където първоначално са кандидатствали за убежище съгласно Дъблинския регламент, но където съществува опасност от повторното им въвличане в трафик.

## Право на жертвите да не сътрудничат на правоохранителните органи

Жертвата има право да не подава сигнал за извършеното спрямо нея/него престъпление до властите. Независимо от това, прокуратурата може да инициира разследване и да събере алтернативни доказателства. Жертвата не е освободена от задължението си да се яви за обяснения/разпит в полицията, ако е призована, и рискува глоба или принудително довеждане, ако не го направи доброволно. Жертвата обаче има право при явяването си да заяви, че иска да се възползва от правото си да **не сътрудничи**. Протокол от разпита не остава в папката на делото и жертвата следва да не се включва в списъка на свидетелите.

## Забрана за задържане на жертвите на трафик

Жертвите на трафик не трябва да бъдат задържани в арест или настанявани в приюти от затворен тип, домове за временно настаняване на чужденци или други институции с условия, сходни на

задържане. Жертви на трафик могат да се окажат неправомерно задържани в домове за временно настаняване на чужденци като нелегални мигранти; в полицейски арести като нарушители в резултат на тяхно участие в нерегламентирани дейности като проституция или работа „на черно“; поради липса на лични документи; във възпитателни интернати за непълнолетни и т.н. След като бъдат идентифицирани, жертвите на трафик трябва да бъдат настанявани в специализирани приюти и кризисни центрове с отворен режим на достъп.

## **Забрана за наказателно преследване и осъждане на жертви на трафик**

Жертвите на трафик на хора не трябва да бъдат обвинявани или осъждани за незаконни дейности като проституция (ако тя е незаконна в дадена държава), кражби, измами, вкл. финансови и свързани със социалната система на дадена страна, притежаване и продажба на наркотици и др., които са били принудени да вършат. Жертвите на трафик, особено с цел сексуална експлоатация, са били подложени на тежко насилие и унижителни практики, за да се пречупи волята им и да се подчинят. Били са принудени да извършват незаконни дейности, за да избегнат насилие и да запазят живота си. По тази причина те не носят наказателна отговорност. Задържането им от властите и наказателното им преследване би означавало, че с тях се отнасят като с извършители на престъпление, а не като с жертви, което е в противоречие с българското и европейското законодателство.

## **Помощ за жертвите на трафик, нуждаещи се от международна закрила**

Жертвите на трафик на хора имат право на международна закрила. Международната закрила може да бъде под формата на бежански статут съгласно Конвенцията на ООН за бежанците от 1951 г. или субсидиарна закрила съгласно правото на ЕС.

Съгласно Женевската конвенция за статута на бежанците от 1951 г. бежанецът се определя като лице с основателни опасения от преследване по причина на раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политически убеждения, което властите в неговата/нейната държава не могат или не желаят да защитят. Тези лица могат да поискат убежище в безопасна страна, доколкото властите в собствената им държава толерират заплахите или не желаят или не могат да им осигурят ефективна защита срещу тях.

Субсидиарната закрила е форма на международна закрила, предоставена на хора, които не могат да се върнат в страната си на произход, тъй като биха били изправени пред реален риск да претърпят сериозна вреда. Това може да е смъртно наказание, изтезания или нечовешко или унижително отношение или сериозни заплахи за живота в случай на безразборно насилие в ситуации на конфликт.

По силата на Женевската конвенция жертвите на трафик имат право да отправят искания за международна закрила – както тези, които са били обект на трафик, така и тези, които са застрашени от трафик или експлоатацията в трафик е причина за бягството им. Във всички тези случаи, ако е налице риск от преследване, жертвите могат да кандидатстват за международна закрила.

Възможни и специфични форми на преследване на трафикирани лица:

- риск от повторен трафик;
- репресии от страна на експлоататорите, в случай че жертвата е избягала от трафик или се е опитала да го направи, или е съдействала при наказването на престъпленията, свързани с експлоатацията ѝ;
- маргинализация, стигма и дискриминация, на които жертвата ще бъде изложена от страна на семейството или общността в страната на произход поради преживения трафик.

Женевската конвенция съдържа и важна хуманитарна клауза (член 1-С, т. 5 и т. 6) относно убедителни причини, произтичащи от предишно преследване. Тази клауза позволява защита дори когато преживяното преследване е приключило и вече не съществува риск. Тя предвижда признаване на статут, когато преживяното преследване е било особено жестоко и лицето все още е подложено на

последниците от претърпените сериозни нарушения до степен, че връщането във всеки случай би било непоносимо.

## **Забрана за връщане на жертвите на трафик**

Съгласно принципа за забрана на връщането търсещите международна закрила лица имат право да не бъдат връщани на места, където съществува заплаха за живота и здравето им. Европейският съд по правата на човека допълва този принцип, като предвижда защита от връщане, когато жертвата в случай на връщане може да бъде изложена на изтезания и нечовешко или унижително отнасяне или наказание или сериозно увреждане, което би било нарушение на член 3 от ЕКПЧ от страна на държавата (забрана на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание). Такава закрила се дължи дори когато се твърди, че лицето е извършило престъпление. Последното е особено важно за жертвите, които са били принудени да извършват престъпления в резултат на преживения трафик.

Принципът на забрана за връщане се прилага и в случаите на непряко извеждане в междинна държава, например връщане съгласно Регламента от Дъблин.

От практическа гледна точка трябва особено да се внимава, когато молбите за международна закрила се разглеждат по кратки и/или ускорени процедури, защото тогава съществува риск от неправилно разглеждане на молбата на жертвата на трафик – тя да не бъде идентифицирана като такава, което да доведе до нарушение на принципа за забрана на връщането, или жертвата да бъде изложена на повторна виктимизация. Поради тази причина възможността за достъп до специализирана правна защита е особено важна.